

AFYONKARAHİSAR'DA BAZI MESLEK GRUPLARININ CİNSİYETE DUYARLI BÜTÇELEME ALGISI ¹

DOI NO: 10.5578/jeas.27574

Harun CANSIZ²

ÖZ

Bu çalışmada, hemşire, öğretmen, defterdarlık çalışanları, imam-müezzin, araştırma görevlisi -öğretim görevlisi, öğretim üyesi ile üniversite öğrencilerden oluşan yedi farklı meslek gurubu vardır. Bunların kadın-erkek eşitliğine nasıl baktığı ve Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme algıları incelenmiştir. Çalışmada katılımcıların Türkiye'de kadın-erkek eşitliğine nasıl baktıkları, eşitsizlik var ise bunun önlenmesine yönelik hangi mekanizmaların kullanılması gerektiği irdelenmiştir. Ayrıca, kadın-erkek eşitliğinin sağlanabilmesinde merkezi yönetim bütçesinin nasıl kullanılması gerektiğine ilişkin eğilimler belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada, Türkiye'de kadın ve erkekler arasında eşitsizlik algısının ciddi boyutta olduğu gözlenmiştir. Bu algının düzeltilmesi için öncelikle aileden başlayarak toplumun tüm kesimlerinde çalışmalar yapılması gereklidir. Bu çalışmaların hedefine ulaşabilmesi için, kamu harcamaları ve kamu gelirleriyle desteklenmesi gerekmektedir. Afyonkarahisar'da yapılan bu çalışma ülkemiz uygulamalarına yön vermesi önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bütçe, Bütçe Sistemi, Kamu Harcaması ve Sağlık, Kamu Harcamaları ve Eğitim, Kamu Harcamaları ve Sosyal Harcamaları, Vergi Kanunları.

Jel Sınıflandırması: H61, H51, H52, H53, K34.

111

GENDER SENSITIVE BUDGETING PERCEPTION OF SOME PROFESSIONAL GROUP IN AFYONKARAHISAR

ABSTRACT

In this study, there are seven different occupational groups that are nurses, teachers, employees of the revenue office, theology, Muslim Cleric, Teaching Assistant-Research Assistant, faculty members and students. It was examined that how their perspective on gender equality and their gender-sensitive budgeting perception. In this study how participants looked at gender equality in Turkey and if there is gender inequality in Turkey which mechanism should be use to prevent it. Besides, It was studied to determine about how the central government budget should be used to constitute for gender equality. In the study, it was observed that the perception of serious inequalities between women and men in Turkey. For fixing this perception, it is necessary to do studies primarily starting from family at all parts of society in order to achieve the objectives of this study. The achievement of these studies depend largely on public expenditures and public revenues. The study, while made in Afyonkarahisar, is important because it directs the practises occurred in Turkey.

Keywords: Budgets, Budget Systems. Government Expenditures and Health, Government Expenditures and Education, Government Expenditures and Welfare Programs, Tax Law.

Jel Classification: H61, H51, H52, H53, K34.

¹ Geliş Tarihi: 08.02.2016 - Kabul Tarihi: 27.05.2016

² Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, 0272 228 12 91, cansiz54@yahoo.com

GİRİŞ³

1215 yılında Magna Carta ile başlayan ve günümüze kadar geçen süreçte, devletin vatandaşlara sunduğu kamusal hizmetlerde vatandaşların cinsiyetlerini dikkate alan herhangi bir bütçe mekanizması oluşturulamamıştır. Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme, genel olarak kadın ve erkekler arasındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılmasına yönelik, özelde ise toplumda yardıma muhtaç ve kamusal hizmetlerden yeterince yararlanamayan kesimlerin durumlarının düzeltilmesine yönelik işlev görmektedir. İlk kez 1980'li yıllarla birlikte bazı kadın derneklerinin de girişimleriyle ilk kez Avustralya'da oluşturulmaya çalışılan ve daha sonraki yıllarda birçok ülke tarafından uygulanmaya başlanmıştır.

1. CİNSİYETE DUYARLI BÜTÇELEME KAVRAMI

Kadınlar eğitim gibi birçok alanda eşitsizlikleri azaltsa da; bazı ekonomik, sosyal ve siyasi eşitsizliklerin sağlanmasında erkeklere nazaran olumsuz konumdadır (Stotsky, 2006a: 1). Cinsiyete duyarlı bütçeleme, niteliği gereği topluma sunulmasında tarafsızlığı sağlamanın zor olduğu mal ve hizmetlerle ilgilenmekte, buna mukabil niteliği gereği, kullanımında kişiler arasında rekabet olmayan adalet, savunma, diploması ve güvenlik gibi tam kamusal mal ve hizmetlerin topluma sunulmasıyla ilgilenmemektedir. Bu yapılırken kadın ve erkeklerin önceliklerindeki farklılıklar ile ihtiyaçlarındaki kişiselliği dikkate alarak farklı ihtiyaçlara cevap verebilmeye çalışılır (Genç, 2011: 124). Bu yapılabildiği ölçüde, hem toplumsal eşitsizlikleri azaltabilmek hem de harcamalarda ve vergilerde etkinliği sağlayabilmek mümkün olabilecektir.

1.1. Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Tanımı ve Gündeme Gelmesi

Tarihsel süreçte kadınların değişik şekillerde cinsiyet ayrımcılığına uğramıştır. Birçok kültürde kız ve erkek çocuklarına farklı davranılmakta ve sosyalleşme süreçlerinde farklı davranışlara sahip olması istenmektedir (İlter, 2010: 110). Cinsiyete duyarlı bütçeleme, kadın ve erkekler arasındaki cinsiyet eşitliğini sağlayabilmek için oluşturulacak mekanizmaların etki düzeyini araştırmakta ve bunların cinsiyet eşitsizliğini azaltıp azaltmayacağına yönelik tedbirleri içermektedir (Meriç, 2007: 60). Bu

yapılabildiği ölçüde toplumsal uyum sağlanabilecektir.

1.1.1.Tanım

Cinsiyete duyarlı bütçeleme, özellikle kadınların dezavantajlı konumlarıyla erkeklerin ayrıcalıklı konumlarını karşılaştırılmasının mümkün olduğu alanlara yönelmiştir. Aradaki farkın azaltılabilmesine yönelik politikalarla, bunların her aşamasında izleme, ölçme ve değerlendirme yapılması gerekmektedir. Ayrıca, kadın ile erkeğin fırsat eşitliği sağlanması için, kadınların mevcut sistemin içerisine dâhil edilmesi ve kadınlara özel politikaların geliştirilmesi gereklidir (Çelik ve Atabey, 2013:152). Bu yapılabildiği ölçüde toplumsal gelişme sağlanabilecektir.

1.1.2. Gündeme Gelmesi

Bütçe anlayışının doğmasından günümüze kadar geçen süreçte kadın ve erkeklerin yaşamlarında farklı olabilecek ihtiyaçlarını dikkate alan herhangi mekanizma oluşturulamamıştır. 1980'li yıllarla birlikte bazı kadın derneklerinin de desteğiyle, başta kamusal hizmetler olmak üzere bütçe kaynaklarından farklı beklentilerin dikkate alınmasına yönelik talepler artmıştır. Toplumların oluşturdukları ortak akıl düzeyi, bütün dünyada kadın hakları konusundaki yasal düzenlemeleri gündeme getirmiş ve cinsiyete duyarlı bütçelemeyi zorunlu hale getirmiştir. Toplumların yarısını oluşturan kadınların, hukuksal düzenlemeler yanında sosyal, ekonomik ve mali haklara ulaşması yönündeki çalışmalar "Cinsiyete Duyarlı Bütçe" fikrinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Dünyada ilk cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışı 1984 yılında Avustralya'da federal düzeyde uygulanmış ve günümüzde birçok ülke tarafından uygulanmaya çalışılmaktadır (Tüğen ve Özen, 2008: 5-7). Birleşmiş Milletlerin 1995 yılında Pekin'de düzenlediği dördüncü dünya kadınlar konferansından sonra, çeşitli çok taraflı kuruluşlardan başlamak üzere, hükümetler devlet bütçelerini cinsiyet eşitliğini sağlayabilecek bir araç olarak kullanabilmeyi amaçladılar (Sarraf, 2003: 3).

1.2. Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Araçları

Temel cinsiyete duyarlı bütçeleme araçları, kamu harcamaları ve kamu gelirleridir. Bütçe açığı veya harcama düzeyleri bakımından makro mali boyutlara yönelik araçlar ilave edilebileceği gibi harcama ile gelirlerin yapısına ve programlarının makroekonomik boyutlarına yönelik araçlar da ilave edilebilir (Stotsky, 2006(a): 15). Ancak bu araçların farklı uygulama kombinasyonları da

³ Bu çalışmaya ilişkin anket verileri, Kasım 2014-Mart 2015 tarihleri arasında Afyonkarahisar'da yapılmıştır.

kullanılabilir. Ayrıca demokrasi ile yönetilen ülkelerde hükümetin belirli ekonomik, sosyal, siyasi, mali ve benzer amaçlara ulaşılabilmesi için kamu harcamaları ve kamu gelirleri kullanılabilir. Özellikle kamu harcamaları ve kamu gelirleri etkilerini kısa sürede gösterebildikleri için iktidarlarca çokça kullanılırlar.

1.2.1. Kamu Harcamaları

Çoğu ülkede, hükümetler ekonomi, eğitim, sağlık, temiz su ve yol gibi kritik kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde gerekli ekonomik altyapının sağlanmasından sorumludur. Ayrıca fakir, yaşlı ve işsizlerin yararlanması için sosyal güvenlik ağının oluşturulması da devletin sunması gereken kritik kamu hizmetlerindedir. Fakat bu hizmetlerin kalitesi ve kapsamına ilişkin başarı düzeyi, bu hizmetlerin finansmanın ilgili hükümet tarafından sağlanma kabiliyetine ve destekleme gücüne göre değişebilir (Stotsky, 2006(a):16-17). Cinsiyete duyarlı bütçelededeki harcama analizlerinin temeli harcamanın meydana gelmesi ile etkisi arasındaki sürenin tespit edilmesine bağlıdır. Bu nedenle harcamanın gerçekleşmesi aşaması bu bütçelerin harcama tarafının analizinde daha etkin olarak kullanılabilir (Işık ve Işık, 2009: 175-176). Dolayısıyla burada ilk olarak devletin zorunlu ve daha sonra ise ihtiyarı ihtiyaçların finansmanı için kamu harcamaları gerekmektedir.

1.2.2. Kamu Gelirleri

Kamu gelirlerinin cinsiyete duyarlı bütçe anlayışına yönelik kullanılmaları kamu harcamalarına göre daha az etkilidir. Çünkü kamu harcamalarının politik amaçlarla özel ve genel kullanımı kamu gelirlerine göre daha fazladır (Genç, 2011: 129). Kamu gelirleri içerisinde en önemli araç olarak vergiler kabul edilmektedir. Vergiyi doğuran olayların cinsiyet açısından takibinin zor olmasına rağmen vergilerin yapıları bakımından cinsiyet etkileri üzerine analizlerinin yapılması gerekmektedir. Bir ülkede uygulanan vergi sistemi incelendiğinde, dolaylı vergilerin mal ve hizmetler üzerinde, dolaysız vergilerin ise kişisel gelirler üzerinde doğrudan etkilerinin olduğu görülmektedir (Genç, 2011: 129). Özellikle gelir vergisi gibi subjektif özelliği olan vergilerde bu uygulama diğer vergilere göre daha kolay olabilir. Gelir vergisinde kişiselliğin yanında aile bireylerinin faydalandığı muafiyetler, aldıkları kredilerin dağılımı, gelirlerin tespit edilmesi gibi söz konusu olduğundan aile geliri üzerinden cinsiyete

duyarlı bir verginin alınabilmesi mümkündür (Meriç, 2007: 61).

1.3. Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Amaçları

Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme anlayışı kamu gelirleriyle birlikte kamu harcamalarını analiz ederken, mali, sosyal, ekonomik, siyasi alanlarda, kadın ve erkek eşitliğini sağlama amacını hedeflemektedir.

1.3.1. Bütçeye Cinsiyet Bakış Açısı Kazandırma

Kamu harcamaları ve kamu gelirleri, yapısal durumları, nedenleri, sonuçları ve etkileri analiz edilmek suretiyle cinsiyete duyarlı bütçeleme için kullanılabilir (Genç, 2011: 123). Ayrıca, kadın ve erkeklere yönelik toplam harcama ve gelirlerinin etkilerinin hangi düzeyde sağlanacağı belirlenebilir (Bilge, 2010: 507). Kamusal kaynakların kadınlar ve erkekler arasındaki paylaşımının kısa ve uzun dönemdeki gelişiminin ne olacağı, kamu harcaması ve gelirinin cinsiyet etkilerinin ne olacağını takip etme, kamu harcamalarında bir artışa neden olmadan, kamusal kaynakların dağıtımında önceliklerin yeniden belirlenmesi amaçlanmaktadır (Erkan vd., 2015: 91).

1.3.2. Bütçe Çalışmalarında Etkinliği Sağlama

Etkinlik, bir birimin örgütsel amaçlara ulaşmada onları elde etme derecesidir. Etkinlik, tespit edilen kurumsal amaçları için yapılan harcamaların kurumların bunlara hangi ölçüde ulaşıldığını gösteren bir değerlendirme kriteridir (Yükçü ve Yatağan, 2009: 3). İlk olarak, cinsiyete duyarlı bütçeleme ile cinsiyet eşitliği bilincini sağlamak için toplumsal alanda ve siyasi alanda çalışmalar yapma, cinsiyet konusundaki iktidarın taahhütleri ile uygulama sonuçları arasındaki boşlukların doldurması yönünde toplumsal duyarlılığı artırma çalışmaları yapmaktır. Ayrıca, kamusal kaynakların daha etkili kullanımını teşvik etme, kadın haklarını geliştirmek için, ayrılan kaynaklara ve politikaların sonuçlarına bakarak değerlendirmeler yapma, kadınların fakirliğini azaltma politikalarının başarısızlığını önlemek için analizler yapma, cinsiyet eşitliği konusundaki taahhütlerin bütçe taahhütlerine dönüştürülmesi konusunda hükümetleri hesap verme sorumluluğu vermeye yarayan stratejilerin takibini yapma, cinsiyet eşitliği hedeflerinin tutturulmasına yönelik takip hedeflenmektedir (Örücü ve Bakırtaş, 2012: 471).

1.3.3. Bütçe İşlemlerine Kadınların Katılımını Sağlama

Cinsiyete duyarlı bütçelemenin bir başka amacı da, bütçe işlemlerine kadınların daha fazla katılımını sağlamaktır. Bütçeye ilişkin kararlarda etkinlik ve şeffaflığın sağlanması, ulusal ve yerel düzeydeki bütçe hazırlığının tüm aşamalarında toplumsal cinsiyet bilincini ön plana çıkarma, bütçelerin hazırlanması ve kabul edilmesi sürecinde kamuoyuna danışılması ve katılımının sağlanması, bütçe süreçlerine ve süreçlerin sonuçlarına ve etkilerinin takip edilmesine katkıda bulunma amaçlanmaktadır (Örücü ve Bakırtaş, 2012: 471). “Hükümetin amacı nedir?”, “SONUÇLAR, hükümet bunu nasıl başarıyor?”, “ÇIKTILAR’ı nedir?”, “Başarılı olup olmadığını nasıl biliyor? PERFORMANS RAPORLAMA nasıl sonuç vermiştir?”, sorularına cevap vererek, temel olarak hükümetin hangi mal ve hizmet üretmek suretiyle erkekler ve kadınlar ve erkek çocuk ve kızlar üzerindeki politikaların bütçeler üzerindeki etkilerinin ne olacağıyla ilgilidir (Sharp,2003:2).

1.3.4. Milli Gelirin Azalmasını Önleme

Toplumun yarısını oluşturan kadınların toplumsal aktivitelere katılması gerekir. Aksi halde toplumun ekonomik, sağlık, sosyal, mali vb. göstergelerinde azalmalar olabilecektir. Örneğin Türkiye’nin Mayıs 2016 sonu itibarıyla nüfusu 79 milyondur. Kadınların sayısı ise yaklaşık 39,5 Milyon kişidir. Wikipedia.org sitesinde 242 Ülke yer almaktadır. Bu sitede yer alan verilere göre 33.sırada 38,5 milyon kişiyle Polonya yer almaktadır. Bu verilere göre Türkiye’deki kadın sayısı ilgili site verilerine göre 209 ülkeden daha fazladır. Kadınların ekonomiye katılımı, eğitimsel kazanımları, sağlıklı yaşamları ve siyasi alandaki varlıkları ilgili ülkenin Gayri Safi Milli Hâsıla rakamlarını da etkileyebilecektir. Yuko Kinoshita ve Kalpana Kochhar’ın “She is the Answer” adlı makalede belirtildiğine göre, kadınların iş piyasasına tamamen katılım sağlandığında, ilgili ülkenin önemli makroekonomik kazanımlar sağlaması mümkün olmaktadır (Kinoshita ve Kochhar. 2016: 16-18). Teignier ve Cuberes’in, Kadın ve Erkek eşitsizliğinin milli gelire etkisini tahmin etmeye yönelik yapmış olduğu çalışma 2014 yılında yayımlanmıştır. Buna göre, Katar’ın % 34, Umman’ın % 33, İran’ın % 32, Birleşik Arap Emirlikleri’nin % 31, Pakistan’ın % 30, Mısır’ın % 29, Bangladeş’in % 28, Kuveyt’in % 27, Fas’ın % 26, Türkiye’nin % 25, Yunanistan’ın % 15, Gürcistan’ın % 8, Kıbrıs’ın % 13 ve Macaristan’ın % 9’dur. Ayrıca, Dünya Ekonomik Forumu’nun yayınlamış olduğu

“kadın-erkek eşitliği” raporuna göre, kadın ve erkeklerin almış olduğu maaşlar arasında da ciddi farklar vardır. Hatta 2006 ila 2015 yılları arasındaki maaşlardaki eşitliğe yönelik düzeltme bu hızla devam ederse 118 yıl sonra 2134 yılında kapatılabilecektir. Bu itibarla kadınların ekonomik, sosyal, siyasi, kültürel vb. çalışmalarına katılması ve ayrımcılığın yok edilmesi gereklidir.

1.4. Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Konusunda Yapılan Bazı Çalışmalar

Cinsiyet duyarlı bütçeleme konusunda ulusal, uluslararası ve kurumsal alanda çok sayıda çalışma yayınlanmıştır. Bunların bazıları şu şekilde özetlenebilir.

Dünya Kadın Konferansları, 1970’yi yıllardan itibaren kadın hakları konusunda Birleşmiş Milletler öncülüğünde düzenlenmeye başlanmıştır. İlk kez 1975 yılında Meksika’da, ikinci kez Danimarka’da (Kopenhag), üçüncü kez Kenya’da (Nairobi), dördüncüsü Çin’de (Pekin) düzenlenmiştir (Taşkın, 2004: 16-17).

Feridoun Sarraf, 2003 yılında IMF yayınlarından çıkan “Gender-Responsive Government Budgeting” isimli çalışmayı yapmıştır. Çalışma beş alt başlıktan oluşmuştur. Sarraf’a göre, “son yıllarda kamu harcamaları yoksulluğun azaltılması ve cinsiyet eşitliğini sağlama gibi birçok yeni ekonomik ve sosyal politika hedefleri sağlamada aktif olarak kullanılmaktadır” (Sarraf,2003:1-24). Ayrıca, 1990’lı yıllarla birlikte gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin cinsiyet eşitliği konusunda farklı ölçülerde bütçenin kullanılmaya başlanmıştır.

Nilüfer Çağatay, 2003 yılında, “Gender Budgets and Beyond: Feminist Fiscal Policy in the Context of Globalisation” isimli çalışmayı yapmıştır. Çalışmada, “makroekonomik teori, makroekonomik politikalar ve kısmen de mali politikalar cinsiyet açısından tarafsızdır”. 1980’li yılların ortalarından itibaren ortaya çıkan cinsiyete duyarlı bütçe anlayışı temel bütçe anlayışına küçükte olsa rakiptir. Kadınlar erkeklerle göre daha az kontrol sahibi olabildiğinden vergi yükleri kadınlara doğru kaymakta, sosyal harcamalardaki kesintinin en çok kadınları etkilemekte, ekonomik krizler en çok kadınlar üzerine baskı yapmaktadır (Çağatay, 2003: 15-22).

Janet G. Stotsky, 2006 yılında, “Gender Budgeting” adını taşıyan çalışmasını yayınlamıştır. Çalışma, cinsiyet eşitsizliklerinin ölçümü, cinsiyet bütçesine ilişkin kapsam, cinsiyet bütçesi örnekleri ile sonuç bölümünden oluşmuştur. Ayrıca bu çalışma,

kamusal süreçlerin kadınların statüsünü geliştirmeye nasıl katkıda bulunabileceğini incelemektedir. Cinsiyete duyarlı bütçeleme, "bütçe programlarının kadınlar üzerindeki politikalarını sistematik inceleme" anlamında kullanılmaktadır (Stotsky, 2006(a): 3). Janet G. Stotsky, ayrıca 2006 yılında, "Gender and Its Relevance to Macroeconomic Policy: A Survey" isimli çalışmayı yapmıştır. Çalışma altı alt bölümden oluşmuştur. Çalışmanın sonuç bölümü yerine "cinsiyet ve makroekonomik anketi özeti" verilmiştir. Çalışmanın amacı olarak, "cinsiyet farklılıklarının makroekonomik politikalar üzerindeki etkileri" belirtilmiştir (Stotsky, 2006(b): 3).

Metin Meriç, 2007 yılında "Feminizme Mali Bakış (Cinsiyete Duyarlı Bütçeler)" adlı çalışmayı yapmıştır. Çalışma altı alt bölümden oluşmuştur. Cinsiyet bütçesi kavramı, cinsiyet bütçesinin önemi, gelişimi, bu bütçe sisteminin diğer bütçe sistemleriyle karşılaştırılması ve cinsiyet bütçesi uygulamaları şeklinde hazırlanmıştır (Meriç, 2007: 58-66).

Kâmil Tüğen ile Ahmet Özen, 2008 yılında "Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Anlayışı" isimli makaleyi hazırlamıştır. Giriş, cinsiyete duyarlı bütçeleme tanımı, dünyadaki gelişim, bazı ülkelerdeki uygulamalar ve Türkiye'de bu yöndeki çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmada ayrıca 5018 sayılı kanunla tesis edilen, hesap verme sorumluluğu ile mali saydamlığın cinsiyete duyarlı bütçeleme konusundaki tartışmalara fayda sağlayabileceği ifade edilmiştir (Tüğen ve Özen, 2008:1- 9).

Gülay Günlük-Şenesen 2008 yılında "Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Türkiye İçin Bir Değerlendirme" isimli çalışmayı yapmıştır. Tebliği, "Bütçe Sürecinde Parlamantonun Değişen Rolü Sempozyumu"nda sunulmuştur. Çalışma, giriş ve cinsiyete duyarlı bütçeleme tanımı ile başlamıştır. Birleşmiş Milletlerin bu konudaki çalışmaları hakkında bilgi verilerek, Avrupa Birliğinin bu yöndeki kararlarından bahsedilmemiştir. 2007-2009 dönemini kapsayan Orta Vadeli Program'da kadınlar hakkında bilgi verilerek kadın istihdamına yönelik maddelerden "ulusal arka plan" başlığı altında bahsedilmiştir (Günlük-Şenesen, 2008:1-6).

Ramazan Gökbunar 2010 yılında, "Kadın Erkek Eşitsizliğinin Giderilmesinin Vergisel Boyutu" adını taşıyan yayını hazırlamıştır. Konu üç alt bölümden oluşmuştur. Ekonomi ve cinsiyet farklılığının 1789 Fransız devrimiyle birlikte başlayan bir süreç olduğu ifade edilmiştir.

Vergilemede temel olarak kullanılan, vergilemede genellik ilkesinin yerini, vergilemede kadınlara yönelik pozitif ayrımcılığa doğru değiştiği ifade edilmiştir. Vergilemede açık ve gizli ayrımcılığın sonuçları açıklanmıştır. Son olarak, vergilemede kadınlara yönelik pozitif ayrımcılığın nasıl sağlanabileceğine yönelik öneriler sunulmuştur (Gökbunar, 2010: 23-33).

Semih Bilge 2010 yılında "Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Kamu Bütçelemesi Anlayışı" adlı çalışmayı yapmıştır. Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme kavramı ve önemi, gelişimi, süreci, dünyada ve Türkiye'de bu yöndeki çalışmalar şeklinde dört başlık altında incelenmiştir (Bilge, 2010: 505-513).

Murat Genç 2010 yılında "Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Kamu Hizmetlerinde Etkinlik" çalışmasını yapmıştır (Genç, 2010;33-61). Ayrıca, 2011 yılında, "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Ulaşmada Mali Politika Aracı: Bütçeler" isimli çalışmaları yapmıştır (Genç, 2011: 121-135). İlk çalışma altı, ikinci çalışma ise dört alt bölümden oluşmuştur.

Ali İhsan Örucü ve Doğan Bakırtaş 2012 yılında, "6111 Sayılı Kanunun Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Perspektifinden Değerlendirilmesi" isimli makaleyi hazırlamıştır. Konu cinsiyete duyarlı bütçeleme tanımı verilerek incelenmeye başlamış, tarihsel gelişim, önem ve amacı belirtilmiştir. 6111 sayılı kanunun bu yönde yedi farklı değişiklik oluşturduğu ifade edilmiştir (Örucü ve Bakırtaş, 2012: 467-477).

Tülin Canbay ve Cansu Külekçi 2012 yılında, "Kadına Haklarının Kazandırılmasıyla Birlikte Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme" adlı çalışmayı yapmıştır. Konu on başlık altında incelenmiştir. Kadının toplumdaki yeri, uluslararası metinler, kavram hakkında bilgi, harcamalar ve gelirler bağlamında sistem analizi, cinsiyet bütçe süreci, Türkiye ve Avrupa bağlamında kadınların desteklenmesi, sonuçla birlikte verilmiştir (Canbay ve Külekçi, 2012: 32-46).

Birleşmiş Milletlere Genel Kurulu 2010 yılında, "Kadınların Güçlenmesi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Birimini" kurmuştur. Bununla reform çalışmalarından daha etkin sonuç alabilmek, kaynakların yeniden tahsisini sağlamayı hedeflemiştir. Kadınların ilerlemesi birimi (DAW), kadınların ilerlemesi için uluslar arası araştırma ve eğitim enstitüsü (INSTRAW), toplumsal cinsiyet işleri ve kadınların ilerlemesi özel danışmanı ofisi (OSAGI), birleşmiş milletler kadınlar kalkınma fonu (UNIFEM)'i, daha etkin sonuç alabilmek için birleştirmiştir. Ayrıca, UNIFEM, diğer konulara ek olarak kadınlara ve kız çocuklarına karşı

ayrımcılığın ortadan kaldırılması, kadınların güçlendirilmesi, insan hakları, insani eylem ve barış ve güvenlik gibi kadınlar ve erkekler arasındaki eşitliğin sağlanması konularında çalışmaktadır.

IMF, Dünya Bankası, Avrupa Birliği gibi kurumlarda kendi görev alanları içerisinde farklı düzeylerde kadın-erkek eşitliğine yönelik çalışmalar yapmaktadır. TESEV, Türk Kadınlar Birliği Derneği, Türkiye İş Kadınları Derneği, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sabancı Üniversitesi gibi kurumlar sayılabilir. Ayrıca, KAGİDER- Türkiye Kadın Girişimciler Derneği bu yönde çalışmalar yapmaktadır. Temel olarak özel ve kamu sektöründe kadınların haklarının savunucusu olarak görev yapmaktadır. Gülden Türktan, W20 Türkiye Başkanı olarak görev yapmaktadır. Türktan, W20 Zirvesi Sonuç Bildirgesi olarak şu önerilerde bulunmuştur;

- Kadınların güçlendirilebilmesi için eğitim, istihdam ve girişimcilik bağlantıları etkin hale getirilmeli,
- Sosyal yardımların aktif hale getirilebilmesi için gerekli altyapı mekanizmalarının kurulması,
- Kamu ve özel kesimde yönetici kadın sayısının artırılması,
- Kadınların üretim ve finansal varlıklarıyla, piyasaya erişiminin tesis edilmesi,
- İş yerlerinde fırsat eşitliğinin teşvik edilmesi ve ayrımcılığın ortadan kaldırılması için yasal hakların uygulanması,
- Kadınların sosyal, ekonomi ve siyasi bağlantılarının kurulması,
- Kadınlara ait işletmelerin desteklenmesi ve inovasyonun sağlanması,
- Çevreye duyarlı büyümenin ve sürdürülebilir tüketim eğilimlerinde kadınların öncülüğünün desteklenmesi, kadınların çalışma şartlarının iyileştirilmesi ve yeterli sosyal koruma sağlanması,
- Bu konudaki çalışmaları takip edebilmek için bir izleme mekanizması ve G20'nin buna yönelik karne geliştirmesi önerilmektedir.

1.5. Cinsiyet Eşitsizlik İndeksinde Türkiye'nin Konumu

2015 yılına ilişkin, "Gender Gap İndeksi" Tablo 1'de görülmektedir. Tabloda bu indeksi oluşturan dört kıstas gözükmetedir. Bunların ilki ekonomiye katılım ve fırsat, ikincisi eğitimsel kazanımlar, üçüncüsü sağlık ve yaşam ve son olarak siyasi güçlendirme

alanlarını kapsamaktadır. Türkiye birinci ve ikinci kıstaslarda çok iyi üçüncüsünde orta ve siyasi güçlendirme konularında ise ciddi çalışmaya ihtiyaç vardır.

Tablo 1: Türkiye'nin 2015 Yılı Cinsiyet Eşitsizlik İndeksindeki Konumu

Puan: 0.624 (0.00=Eşitsizlik → 1.00=Eşitlik)	Sıra	Puan	Örnek Ortalama
EKONOMİK KATILIM VE FIRSAT	131	0.459	0.592
İşgücüne katılım	131	0.43	0.67
Benzer çalışmalar için ücret eşitliği	82	0.62	0.60
Tahmini kazanılan gelir	130	0.39	0.54
Kanun yapıcılar, üst düzey bürokratlar ve yöneticiler	109	0.15	0.27
Mesleki ve teknik çalışanlar	103	0.59	0.64
EĞİTİMSEL KAZANIMLAR	105	0.957	0.946
Okuma yazma oranı	105	0.93	0.89
İlköğretimde okullaşma	100	0.99	0.93
Ortaöğretimde okullaşma	101	0.97	0.64
Yükseköğretimde okullaşma	110	0.86	0.92
SAĞLIK VE YAŞAM	1	0.980	0.957
Doğumda cinsiyet oranı (kadın / erkek)	1	0.94	0.92
Sağlıklı yaşam beklentisi	1	1.06	1.04
SİYASİ GÜÇLENDİRME	105	0.103	0.230
Parlamentoda kadınlar	86	0.22	0.27
Bakanlık pozisyonlarda kadınlar	139	0.04	0.24
Son 50 yıldaki, devletin kadın başkanı	36	0.06	0.20

Kaynak: (World Economic Forum, The Global Gender Gap Report 2015: 346)

Türkiye'nin son on yılına ilişkin Gender Gap İndeksinden almış olduğu puanlar Tablo 2'de görülmektedir. 2006 yılından itibaren yayımlanan bu indekslerde Türkiye bütün alanlarda iyileşme sağlamıştır. Ancak ekonomi ve siyaset alanındaki iyileşme diğer alanlar kadar olamamıştır.

Tablo 2: Türkiye'nin 2006-2015 Dönemi Durumu

Gender Gap Index-Türkiye'nin 2006-2015 Sıralaması											
Yıllar	Katılan Ülke Sayısı	Genel		Ekonomi-2		Eğitim-3		Sağlık -4		Siyaset-1	
		Sıra	Puan	Sıra	Puan	Sıra	Puan	Sıra	Puan	Sıra	Puan
2015	145	130	0.624	131	0.459	105	0.957	1	0.980	105	0.103
2014	142	125	0.618	132	0.453	105	0.953	1	0.980	113	0.088
2013	136	120	0.608	127	0.427	104	0.943	59	0.976	103	0.087
2012	135	124	0.601	129	0.414	108	0.930	62	0.976	98	0.087
2011	135	122	0.595	132	0.389	106	0.920	62	0.976	89	0.097
2010	134	126	0.588	131	0.386	109	0.912	61	0.976	99	0.077
2009	134	129	0.583	130	0.400	110	0.892	93	0.971	107	0.068
2008	130	123	0.585	124	0.412	108	0.890	88	0.971	106	0.068
2007	128	121	0.577	118	0.431	110	0.854	87	0.971	108	0.052
2006	115	105	0.585	106	0.434	92	0.885	85	0.969	96	0.052

Kaynak: (World Economic Forum, The Global Gender Gap Report 2015: 347)

2. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BİLGİLER

Cinsiyete duyarlı bütçelemeye yönelik olarak, araştırmanın yöntemi, verilerin analiz edilmesinde kullanılan teknikler ve araştırmaya ilişkin demografik bilgiler hakkında bilgi verilecektir.

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmaya ilişkin veriler anket yöntemiyle elde edilmiştir. Daha düşük maliyet, doğru ve sağlıklı sonuçlar elde edilebilmesi için bu yöntem kullanılmıştır. Anket formu dağıtılmadan önce, çalışmanın niçin yapıldığı ve amacının ne olduğu anlatılmıştır. Anketi doldurma aşamasında katılımcılardan kimliklerine ilişkin hiçbir bilgi talep edilmemiştir. Çalışma ilk önce belli sayıda öğretim elemanı ile yapılmış, aksayan yönler ve öneriler dikkate alınarak toplam 800 katılımcıya ulaşılmış hedeflenmiştir. Ancak bunlardan 203 anket verilen bazı cevapların eksik işaretlenmesi nedeniyle çalışmaya dâhil edilmemiştir. Kalan 597 anket ile analiz yapılmıştır.

2.2. Verilerin Analiz Edilmesinde Kullanılan Teknikler

Anket formlarının oluşması aşamasında kapalı uçlu sorular tercih edilmiştir. Bunların analizinde ise işletme, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, pazarlama, maliye vb. alanlarda etkin olarak kullanılan istatistik yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle sayılar, oranlar ve birbirleriyle ilişkiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Analizlerin bilgisayara

girişlerinde karışıklık oluşmaması için veriler numaralandırılmıştır (Uzgören, 2012: 59-159).

2.3. Araştırmaya İlişkin Demografik Bilgiler

Bu çalışmaya ilişkin demografik bilgiler Tablo 3'de belirtilmiştir. Çalışmamızda hemşire, öğretmen, defterdarlık çalışanları, imam-Müezzin, araştırma görevlisi -öğretim görevlisi, öğretim üyesi ile üniversite öğrencilerden oluşan yedi farklı meslek gurubu tercih edilmiştir. Bu çalışmada, ankete katılanların 253'ü (% 42) erkek ve 344'ü (%58) kadın olmak üzere toplam 597 kişidir. Mesleki dağılım olarak, katılımcıların % 14'ü hemşire-ebe, % 17'si öğretmen, % 6'sı defterdarlık çalışanı, % 17'si imam-Müezzin-, % 16'ü araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi, % 11'i öğretim üyesi ve % 19'luk kesim ise öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 3: Araştırmaya Katılanların Demografik Bilgileri

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	253	42,4
Kadın	344	57,6
Toplam	597	100,0
Meslek Grubu	Sayı	Yüzde
1.Hemşire-Ebe	84	14,1
2.Öğretmen	99	16,6
3.Defterdarlık Çalışanları	38	6,4
4.İmam-Müezzin	101	16,9
5.Arş.Gör-Öğr.Gör	98	16,4
6.Öğretim Üyesi	63	10,6
7.Öğrenci	114	19,1
Toplam	597	100,0

3. KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİNE BAKIŞ

Kadın-erkek eşitliğine ilişkin olarak dört soruya cevap aranmıştır. Türkiye'de kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olup olmadığı, ebeveynlerin kız ve erkek çocuklarına eşit fırsat sunup sunmadığı, eşitsizlik algısının nereden kaynaklandığı ve eşitsizliklerin hangi alanlarda olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.1. Kadın Ve Erkeklerin Eşit Haklara Sahipliği

Hukuk, hak kelimesinin çoğuludur. Kişilerin kendi aralarında ve toplumla olan ilişkilerini düzenleyen yaptırım gücü ile desteklenmiş yazılı kuralları ifade eder (Bayraklı, 2013:1). Toplum oluşturulan insanların kendi aralarındaki ilişkiler eşitlik ilkesine göre düzenlenir (Pehlivan, 2008: 17). Eşitliği sağlama algısı, insanların davranışlarında etkisi olan bir duygudur.

Tablo 4: Türkiye'de Kadın ve Erkeklerin Eşit Haklara Sahipliği

Türkiye' De Kadın Ve Erkekler Eşit Haklara Sahip Midir?				
	Evet	Hayır	Kısmen Evet	Toplam
Hemşire-Ebe	0 0%	28 33,3%	56 66,7%	84 100,0%
Öğretmen	20 20,2%	51 51,5%	28 28,3%	99 100,0%
Defterdarlık Çalışanları	4 10,5%	16 42,1%	18 47,4%	38 100,0%
İmam-Müezzin	32 31,7%	16 15,8%	53 52,5%	101 100,0%
Arş.Gör-Öğr.Gör	8 8,2%	49 50,0%	41 41,8%	98 100,0%
Öğretim Üyesi	9 14,3%	36 57,1%	18 28,6%	63 100,0%
Öğrenci	22 19,3%	56 49,1%	36 31,6%	114 100,0%
Toplam	95 15,9%	252 42,2%	250 41,9%	597 100,0%
$\chi^2 = 87,106^a$		df=12		P=,000,

Türkiye'de kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olup olmadığına ilişkin algılar Tablo 4'de irdelenmiştir. Katılımcılar göre kadın ve erkeklerin eşit hakları sahip olduklarını düşünenlerin oranı % 15'ine göre "evet" ve % 42'sine göre "kısmen evet"dir. Buna karşın, katılımcıların % 42'sine göre, ülkemizde erkek ve kadınlar eşit haklara sahip değildir. Ebe-hemşirelerin verdikleri cevaplar diğer meslek gruplarına göre farklılık arz etmektedir.

3.2. Ebeveynlerin Kız ve Erkek Çocuklarının Eşit İmkân Sunmaları

Anne ve babaların kız ve erkek evlatlarına eşit imkân sunmaları ve onları iyi şekilde

yetiştirmeleri toplum için çok büyük faydalar sağlayabilir.

Stotsky'ye göre, "toplumda cinsiyet eşitsizliği azaltıldığı ve kadınların durumu iyileştirildiğinde, kadınlar ekonomik büyümeye ve makroekonomik istikrarın sağlanmasına yüksek oranlarda katkı sağlayabilir". Gelişmekte olan ülkelerde kadınların erkeklere göre göreceli olarak fırsat eşitsizliğine sahip olmaları ekonomik büyümeyi engeller ve büyüme konusunda dezavantajlı bir durum oluşturur. Emek piyasası ve mali piyasalarda fırsat eşitsizliğinin sağlanması kadınların artan makroekonomik imkânlardan tam olarak yararlanmasını sağlar (Stotsky, 2006(b):1).

Tablo 5: Ebeveynlerin Kız ve Erkek Çocuklarına Eşit İmkânlar Sunması

Anne Ve Babalar Eşit İmkân Sunuyor Mu?				
	Evet	Hayır	Kısmen Evet	Toplam
Hemşire-Ebe	0 ,0%	84 100,0%	0 ,0%	84 100,0%
Öğretmen	28 28,3%	49 49,5%	22 22,2%	99 100,0%
Defterdarlık Çalışanları	2 5,3%	14 36,8%	22 57,9%	38 100,0%
İmam-Müezzin	31 30,7%	32 31,7%	38 37,6%	101 100,0%
Arş.Gör-Öğr.Gör	16 16,3%	48 49,0%	34 34,7%	98 100,0%
Öğretim Üyesi	18 28,6%	18 28,6%	27 42,9%	63 100,0%
Öğrenci	58 50,9%	34 29,8%	22 19,3%	114 100,0%
Toplam	153 25,6%	279 46,7%	165 27,6%	597 100,0%
$\chi^2 = 179,629^a$		df=12		P=,000

Ebeveynlerin kız ve erkek çocuklarına eşit imkân sunup sunmadıkları Tablo 5'de irdelenmiştir. Katılımcıların % 26'sına göre, ebeveynler kız ve erkek çocuklarına herhangi bir ayırım yapmadan eşit imkân sunarken, % 28'ine göre, kısmen eşit imkân sunmaktadır. Buna karşın katılımcıların % 47'sine göre ise, ebeveynler kız ve erkek çocuklarına eşit imkân sunmamaktadır.

3.3. Kadın-Erkek Eşitsizliğinin Kaynağı

Türkiye'de Kadın ve erkekler arasındaki eşitsizliğin kaynağı olabilecek beş alan tespit edilmiştir. Bunlar, yürürlükteki kanunlar, kültür, dini anlayış, aile yapısı ve önyargılar olarak belirlenmiştir.

i-Kanun, yürürlükteki anayasaya göre yetkili kılınan birim tarafından, belirtilen usul ve esaslara göre kabul edilerek, yürürlüğe konan soyut, genel, sürekli ve yaptırımı olan yazılı hukuk kurallarıdır (Çoban, 2011: 40; Bayraklı,

2013:16). Bu manada kanunlar, Anayasalardan sonra emredici niteliğe sahip hukuk normlarıdır.

ii-Kültür, bir insanın örf, adet, geleneklerin, inanç ve kabullerin paylaşıldığı öğrenerek uygulamaya konduğu ortak insan davranışlarıdır (Özmen ve Aküzüm, 2010: 67). Kültür, bir millete şahsiyetini veren, diğer milletlerle arasındaki farkı ayırmaya yarayan, tarihsel süreçte oluşmuş, kendine has değerleri kapsar (Uyar, 2007: 9). Kültür, bir toplumsal bir grubu tanımlar, onu diğerlerinden ayırır, yaşam biçimlerini, temel haklarını, geleneklerini ve inançlarını kapsar (Oğuz, 2011: 128).

Töre, hem devlet hem de aile yaşantısı hakkında, kuruluş, düzen, işleyiş ve ilgili kuralları ifade eder. Eski Türklerde, törenin devletten bile önemli olduğu ifade edilmekte, kağanlardan her zaman töreye uygun davranmaları istenmiş, töresini kaybetmiş bir milletin yok olacağı belirtilmişti (Pamir, 2009;360).

iii-Din, boyun eğmek, bir şeyi vazife edinmek, bir görevi yerine getirmek, bir şeyi tekrar tekrar okumak ve insanı, inandığı yaradana bağlayan manevi bağ gibi anlamlara gelmektedir. Din kelimesi, Kur'an-ı Kerim'de, ceza ve mükâfat verme, yargılama, yol, ahlaki ve manevi dünyevi kuralların bütünü, sistem, gidışat, kulluk, barış, düzen gibi sosyal anlamlarda kullanılmıştır (Güven, 2012: 940-941). Din insana, bir yaşam biçimi, bir dünya görüşü önerir, insanlığın yaşam biçimini, düzenleme çabasını gösterir ve kuralları oluşturur (Uçan, 2015: 13).

iv-Aile, bir insanın dünyaya geldiği andan itibaren içinde bulunduğu, kendisine yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli bakım ve

desteğin sunulduğu sosyal ortamı ifade eder (Bayer, 2013: 102) İslam öncesi Türklere ait bilgilerde; aile, toplumun çekirdeği olarak görülmüş, aile ne kadar güçlü olursa toplum o derece güçlü olur düşüncesi hâkimdir. Bu nedenle Türklerde aileye her zaman önem verilmiştir. İlk Müslüman Türk devletleri hanedanlarına mensup kadınların, özellikle siyasi ve idari konularda ağırlıkları söz konusudur. Osmanlı devletinin kuruluş döneminde ise kadınlar sosyal yaşamın içerisinde erkeklerle birlikte etkin olarak bulunmuşlardır. Ancak kadının özellikle ailede anne olarak yeri her zaman ön planda olmuştur (Gündüz, 2012: 130-142). Aile kurumu, bir toplumsal düzenin temel unsuru olarak kabul edilir. Ailede temel sosyal ve ekonomik kararların alınma şekli, duygu ve düşünce modelleri, çocukların eğitimi, gelirlerin kullanılması gibi birçok faaliyet alanında birbirlerinin davranışlarını etkileyebilmeleri söz konusudur (Günay ve Bener, 2011: 158-159). Bu nedenle, insanlar ailelerinde öğrendikleri duygu ve düşünce ve davranış kalıplarını yaşamları boyunca kolayca değiştiremezler.

v-Önyargılar; Önyargı, bir kişinin din, milliyet ve cinsiyet gibi nedenlere dayalı olarak kendinden farklı gruplara yönelik olarak geliştirdiği olumsuz tutumlardır (Gürel, 2011:107). Ön yargı bir insanın, başka insanlara veya gruplara karşı haksız, hoşgörüsüz ve ayrımcı tutumları ifade eder. Önyargıda karşı tarafı muhakeme etmeden, tartmadan ve herhangi bir değerlendirmeye tabi tutmadan bir kanaat vardır. Bu nedenle akıl dışıdır ve rasyonel olmadan oluşturduğumuz bir tercih vardır (Gürses, 2005:143-144).

Tablo 6: Kadın-Erkek Eşitsizliğinin Kaynağı

	Kadın -Erkek Eşitsizliğinin Kaynağı Nedir?					Toplam
	Kanunlar	Kültür-Töre	Dini Anlayış	Aile Yapısı	Önyargılar	
Hemşire-Ebe	28	0	0	56	0	84
	33,3%	,0%	,0%	66,7%	,0%	100,0%
Öğretmen	4	54	8	17	16	99
	4,0%	54,5%	8,1%	17,2%	16,2%	100,0%
Defterdarlık Çalışanları	2	18	2	12	4	38
	5,3%	47,4%	5,3%	31,6%	10,5%	100,0%
İmam- Müezzın	4	38	4	43	12	101
	4,0%	37,6%	4,0%	42,6%	11,9%	100,0%
Arş.Gör- Öğr.Gör	0	82	0	16	0	98
	,0%	83,7%	,0%	16,3%	,0%	100,0%
Öğretim Üyesi	0	45	18	0	0	63
	,0%	71,4%	28,6%	,0%	,0%	100,0%
Öğrenci	8	46	12	28	20	114
	7,0%	40,4%	10,5%	24,6%	17,5%	100,0%
Toplam	46	283	44	172	52	597
	7,7%	47,4%	7,4%	28,8%	8,7%	100,0%
$\chi^2=338,708^a$		df=24		P=,000		

Türkiye’de kadın-erkeklerin eşitsizliğinin kaynağına ilişkin algılar Tablo 6’da görülmektedir. Katılımcılara göre, eşitsizliğin kaynağı; % 7 “dini anlayış”, % 8 “kanunlar”, % 9 “önyargılar”, % 29 “aile yapısı” ve % 47 “kültür ve töre”den kaynaklanmaktadır. Eşitsizlik kaynağı olarak dini anlayış, kanunlar ve önyargı oranlarının diğer seçeneklere göre düşük olması önemli bir olgudur. Ancak, katılımcıların % 47’ine göre kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin kaynağı, “kültür ve töre”den kaynaklanmaktadır. Katılımcıların % 29’una göre ise “aile”den kaynaklanmaktadır. Güçlü bir aile yapımızın olduğunu düşünen bizler için bu sonuç oldukça manidar görülmektedir.

3.4. Kadın ve Erkek Eşitsizlik Alanları

Kadın ve erkekler arasında eşitsizlik alanları eğitim, sağlık, çalışma-iş-ücret, sosyal güvenlik

ve miras öngörülmüştür. 1982 Anayasamızın 55. Maddesine göre, “Türkiye’de tüm kamu kurum ve kuruluşlarında kadın ve erkekler arasında herhangi bir ücret farklılığı yoktur”. Katılımcıların, Türkiye’de kadın ve erkekler arasındaki eşitsizliğin en çok hangi alanlarda olduğuna ilişkin düşünceleri Tablo 7’de görülmektedir. Katılımcıların % 46’sına göre en fazla eşitsizlik, “çalışma, iş, ücret “ alanlarında görülmektedir. Katılımcıların % 24’üne göre, “eğitim” alanında da eşitsizlik vardır. Katılımcıların % 18’ine göre ebeveynlerden kalan “miras”ın kadın ve erkekler arasındaki dağılımı konusunda ciddi sıkıntılar vardır. Medeni kanunumuza göre, kız ve erkek çocuklar arasında miras konusunda herhangi bir ayrılık yok ise de uygulamada aileler kızlara verilecek mirası konusunda yeterli hassasiyet göstermemektedir. Adaletsizliğin en az olduğu alanlar % 8 ile sağlık ve % 4 ile “sosyal güvenlik”tir

Tablo 7: Eşitsizlik Hangi Alanlarda Vardır?

Türkiye’de Kadınlar ve Erkekler Arasında En Çok Hangi Alanda Eşitsizlik Vardır?						
	Eğitim	Sağlık	Çalışma-İş Ücret	Sosyal Güvenlik	Miras	Toplam
Hemşire- Ebe	0	28	56	0	0	84
	,0%	33,3%	66,7%	,0%	,0%	100,0%
Öğretmen	24	8	47	8	12	99
	24,2%	8,1%	47,5%	8,1%	12,1%	100,0%
Defterdarlık Çalışanları	6	0	16	4	12	38
	15,8%	,0%	42,1%	10,5%	31,6%	100,0%
İmam- Müezzin	33	4	30	2	32	101
	32,7%	4,0%	29,7%	2,0%	31,7%	100,0%
Arş.Gör-Öğr.Gör	17	8	49	8	16	98
	17,3%	8,2%	50,0%	8,2%	16,3%	100,0%
Öğretim Üyesi	18	0	36	0	9	63
	28,6%	,0%	57,1%	,0%	14,3%	100,0%
Öğrenci	46	0	38	4	26	114
	40,4%	,0%	33,3%	3,5%	22,8%	100,0%
Toplam	144	48	272	26	107	597
	24,1%	8,0%	45,6%	4,4%	17,9%	100,0%
$\chi^2 = 196,752^a$	df=24		P=,000			

i-Eğitim: Bir toplumun gelişmesini sağlayan, kültürel değerleri koruyup geliştirerek gelecek nesillere aktaran, ekonomik kalkınmayı destekleyerek ülkenin kalkınmasına katkı sağlayan ve insan yaşamının iyileştirmesine yönelik etkinliklerin tümünü kapsar (Karaarslan, 2005: 36-37). Eğitim süreci insan üzerine yapılan bir yatırım olduğundan, eğitim aracılığı ile insanların kişisel ve toplumsal üret-

kenliği artar (Altundemir, 2008: 53). Bu nedenle devlet her zaman eğitime gereken önemi vermek durumundadır.

ii-Sağlık: Sağlık, kısaca “hasta olmama hali”ni ifade eder. Geniş anlamda kişilerin yaşama tutunabilme yeteneklerini, stresli duruma karşı koyabilme güç ve yetilerini, kişinin sahip olduğu psikolojik iyilik ve fiziksel uyum

düzeyini, toplumda diğer insanlarla iyi ilişkiler kurabilme becerisini anlatır. (Tıraş, 2013:127).

iii-Sosyal Güvenlik: İnsan sosyal bir varlık olması nedeniyle evde, yolda, işte, uyurken ve her zaman önceden tahmin edilmesi zor değişik risklerle karşılaşabilir. Bu nedenle insan karşılaşması muhtemel değişik risklere karşı tedbir almak zorundadır. Her devletin vatandaşlarının karşılaşabileceği farklı risklere karşı geliştirmiş olduğu bir sosyal güvenlik sistemi vardır (Canbay ve Demir, 2013: 303). Devlet bu sistemle vatandaşlarını değişik sosyal güvenlik risklerine karşı korumaktadır.

iv-Çalışma-İş Ücret: Türkiye'de çalışanların iş ve ücretlerine ilişkin anayasal hükümler vardır. Örneğin, 1982 Anayasasının 49. Maddesine göre, "Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır", hükmü vardır. Türkiye sınırları içerisinde bu mevzuata istinaden çalışma, iş ve ücretler için herhangi bir ayırım gözükmemektedir.

v-Miras: Miras bırakanın ölümü halinde, bütün hak ve borçlarının kanunun veya murisin ölümüne bağlı bir tasarrufla (kendi iradesiyle) gösterdiği kimselere geçmesi halidir. Miras mülkiyetin varlığı ile doğrudan ilgilidir. Mirasın hangi koşullarda, kimlere, nasıl aktarılacağını miras hukuku düzenler (MEB, 2011:1).

4. KADIN VE ERKEKLER ARASINDAKİ EŞİTSİZLİĞİN ÖNLENMESİ

Kadın ve erkekler arasındaki eşitsizliğin önlenmesine yönelik olarak altı farklı soru sorulmuştur. Eşitliği sağlamada en etkili birimin hangisi olduğu, temsil mekanizmalarının hangilerinin etkin olabileceği, hangi alanlarda yardım yapılabileceği ve kız çocuklarının okula devamlarının nasıl sağlanabileceğine yönelik iki sorudur.

4.1. Kadın-Erkek Eşitliğini Sağlamada En Etkili Birim

Türkiye'de kadın-erkek eşitliğini sağlayabilecek birimler olarak, muhtarlıklar, belediyeler, valilikler, merkezi devlet ve Avrupa Birliği düşünülmüştür.

Tablo 8: Türkiye'de Kadın-Erkek Eşitliğini En İyi Kim Sağlayabilir?

Türkiye'de Kadın-Erkek Eşitliğini En İyi Hangi Birim Sağlayabilir?						
	Muhtarlıklar	Belediyeler	Valilik	Devlet	Avrupa Birliği	Toplam
Hemşire-Ebe	0 ,0%	28 33,3%	0 ,0%	56 66,7%	0 ,0%	84 100,0%
Öğretmen	6 6,1%	4 4,0%	12 12,1%	63 63,6%	14 14,1%	99 100,0%
Defterdarlık Çalışanları	0 ,0%	0 ,0%	6 15,8%	30 78,9%	2 5,3%	38 100,0%
İmam- Müezzın	2 2,0%	4 4,0%	16 15,8%	70 69,3%	9 8,9%	101 100,0%
Arş.Gör- Öğr.Gör	16 16,3%	0 ,0%	16 16,3%	41 41,8%	25 25,5%	98 100,0%
Öğretim Üyesi	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	45 71,4%	18 28,6%	63 100,0%
Öğrenci	2 1,8%	2 1,8%	4 3,5%	90 78,9%	16 14,0%	114 100,0%
Toplam	26 4,4%	38 6,4%	54 9,0%	395 66,2%	84 14,1%	597 100,0%
$\chi^2 = 236,654^a$			Df=24		P=,000	

Tablo 8'de, "Türkiye'de kadın-erkek eşitliğini en iyi kim sağlayabilir?" sorusuna cevap aranmıştır. Katılımcıların , % 4'üne göre muhtarlıklar, % 6'sına göre belediyeler ve % 9'una göre valilikler sağlayabilir. Katılımcıların % 14'üne göre, "Avrupa Birliği" ve % 66 oranında, "devlet sağlayabilir" düşüncesi vardır.

4.2. Temsil Mekanizmalarının Etkiliği

Temsili demokrasinin olduğu günümüzde, insanların duygu,düşünce ve kararlarını seçim-

ler olduğunda belirtirler. muhtarlıkta muhtar, belediyede belediye başkanı, il yönetiminde vali ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Milletvekili olmak suretiyle duygu ve düşüncelerini ifade etmeye çalışır. Bu çalışmamızda katılımcıları hangi temsil mekanizmasında bulunmanın kadın-erkek eşitsizliğini çözebileceği sorulmuştur. Kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasında hangi temsil mekanizmalarının kullanılması gerektiğine ilişkin algı Tablo 9'da görülmektedir.

Tablo 1: Eşitlik için hangi temsil mekanizması kullanılmalıdır?

	Eşitlik İçin Hangi Temsil Mekanizmaları Kullanılmalıdır?					
	TBMM	İl Yönetimi	Belediye Yönetimi	Muhtarlık	Hepsi	
Hemşire-Ebe	0	0	0	0	84	84
	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	100,0%
Öğretmen	4	8	0	10	77	99
	4,0%	8,1%	,0%	10,1%	77,8%	100,0%
Defterdarlık Çalışanları	4	0	2	0	32	38
	10,5%	,0%	5,3%	,0%	84,2%	100,0%
İmam-Müezzin	14	4	0	4	79	101
	13,9%	4,0%	,0%	4,0%	78,2%	100,0%
Arş.Gör-Öğr.Gör	8	16	8	16	50	98
	8,2%	16,3%	8,2%	16,3%	51,0%	100,0%
Öğretim Üyesi	0	0	0	18	45	63
	,0%	,0%	,0%	28,6%	71,4%	100,0%
Öğrenci	20	4	0	2	88	114
	17,5%	3,5%	,0%	1,8%	77,2%	100,0%
Toplam	50	32	10	50	455	597
	8,4%	5,4%	1,7%	8,4%	76,2%	100,0%
$\chi^2 = 171,433^a$		df =24		P=,000		

Buna göre, katılımcıların, % 2'sine göre belediye başkanı, % 5'ine göre vali, % 8'ine göre muhtar ve milletvekili olmak ilgili sorunun önlenmesinde önemli katkı sağlayacaktır. Ancak katılımcıların % 76'sına göre bu temsil mekanizmalarının hepsinde yer almak, kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasında daha etkin olunabilecektir.

4.3.Kız Çocukların Eğitim Sürelerinin Artırılması

Kız çocuklarının eğitim sürelerinin artırılması kolayca başarılabilir bir olgu değildir. Bu konuda ciddi çalışmalar yapılması gerekmektedir. Türkiye'de son yıllarda bu konuda büyük başarılar sağlanmıştır. Sunulan önerilerin bir kısmının uygulanmasına rağmen, ama bunlara ilave olarak, ikinci öğretime devam eden öğrencilerde katkı paylarının alınmaması, yarım gün çalışma imkanın sağlanması, anne-babaya karşılıksız maaş bağlanması, öğrenciye karşılıksız burslar verilmesi ve iş garantili eğitim sağlanması gibi öneriler sunulmuştur.

Tablo 10'da kız öğrencilerin eğitim sürelerinin nasıl artırılacağı sorgulanmıştır. Bilindiği üzere daha önce ilk, orta ve lise düzeyinde devlet okullarında öğrencilerden herhangi bir ücret alınmamaktadır. Buna ek olarak son yıllarda yapılan yeni bir düzenlemeyle birlikte üniversite öğrencilerinin normal öğretimlerinde herhangi bir ücret alınmamaktadır. Buradaki ifadeler üniversite ikinci öğretim öğrencilerini kapsamaktadır. Buna göre, katılımcıların % 10'unu ikinci öğretim öğrencilerinden "harcamalara katılma payı almaması", % 16'sı, "eğitim görürken yarım gün çalışma imkânının sağlanması", % 17'si "kız çocuklarının anne ve babalarına karşılıksız maaş bağlanması", % 28'i "öğrencilere iş garantili eğitim sağlanması", % 30'u, "öğrencilere karşılıksız burs verilmesi" ni istemektedir. Eğer böyle bir uygulama yapılabilirse "kız öğrencilerinin eğitim-öğretim sürelerini"nin artacağına yönelik düşünce vardır.

Tablo 2: Kız Öğrencilerin Eğitim Süreleri Nasıl Artırılabilir?

Sosyal Açıdan, Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Hangi Alana Yapılan Yardımlarla Sağlanabilir?						
	İkinci öğretim kızlardan Öğrenim Harçlarını Almama	Yarım Gün Çalışma İmkânı	Anne ve Babasına Karşılıksız Maaş	Karşılıksız Burs-Kredi	İş Garantili Eğitim	Toplam
Hemşire-Ebe	0	28	56	0	0	84
	0%	33,3%	66,7%	,0%	,0%	100,0%
Öğretmen	10	13	6	32	38	99
	10,1%	13,1%	6,1%	32,3%	38,4%	100,0%
Defterdarlık Çalışanları	6	4	2	8	18	38
	15,8%	10,5%	5,3%	21,1%	47,4%	100,0%
İmam-Müezzin	26	10	4	18	43	101
	25,7%	9,9%	4,0%	17,8%	42,6%	100,0%
Arş.Gör-Öğr.Gör	0	16	33	49	0	98
	,0%	16,3%	33,7%	50,0%	,0%	100,0%
Öğretim Üyesi	0	18	0	18	27	63
	,0%	28,6%	,0%	28,6%	42,9%	100,0%
Öğrenci	18	6	0	52	38	114
	15,8%	5,3%	,0%	45,6%	33,3%	100,0%
Toplam	60	95	101	177	164	597
	10,1%	15,9%	16,9%	29,6%	27,5%	100,0%
$\chi^2 = 406,764^a$	Df=24		P=,000			

4.4. Kadınlara Hangi Alanlarda “Pozitif Ayrımcılık” Yapılmalı?

Pozitif ayrımcılık fiili eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik bir eşitlik politikasıdır. Bu politikalar farklılıklar temelinde bir politika anlayışı ile ilgilidir. Pozitif ayrımcılık temel olarak toplumdan dışlanmış grupların eğitim ve istihdam gibi alanlara katılımlarını sağlayarak bu gruplara temsil imkânı sağlamaya çalışan bir dizi kurumsal politika ve uygulamaları ifade eder. Etnik, cinsiyet ve ırk gibi farklılıklar temelinde şekillenen fiili ayrımcılığın önlenmesi için bu farklılıklar lehine telafi edici bir ‘ayrımcılığı’ savunur. Cinsiyet eşitliği sağlamak için pozitif ayrımcılık politikalarının savunusu da kadınlar ve erkekler arasında ki ‘fark’lardan hareket eder (Demir, 2011:139).

i-Vergi İndirimi: 1982 Anayasası'nın 61. Maddesine göre, “Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat

seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur” hükmü vardır. Bu maddede yapılacak bir değişiklik ile GVK yapılacak düzenlemelerle, kız çocuklarını okutan ailelere yönelik, “yatırım indirimi” sağlanabilir.

ii- Ucuz Kredi: Kredi satın alma gücünün belirli bir süre için başkasına verilmesini gerektiren ve kredi verenin kredi alana verdiği krediyi zamanı geldiğinde geri alacağına dair olan güveni ifade eder (Kapağan, 2004: 21). Bu açıdan kız çocuklarını okutan ailelere cari piyasa faiz oranlarından daha düşük kredi temin edilebilirse sosyal eşitliğe katkı sağlanabilir.

iii- Parasal Yardım: Kız çocuklarının eğitim ve öğretimini sağlama yetisinden düşük aileleri devlet hem kendi kaynaklarını kullanmak hem de uluslararası kuruluşların kaynaklarını kullanmak suretiyle yardımlar sağlanabilir.

iv- Uzun Vadeli Kredi: Bir borcun vadesine ilişkin birçok kriter geliştirilmiştir. Vadesi 1 yıldan fazla olan krediler uzun vadeli sayılabileceğine ilişkin bazı teoriler olsa da, vadesi beş yıldan uzun olanlarına ilişkin herhangi bir tartışma yoktur. Kız çocuklarının eğitim ve öğretimine devam eden ve ihtiyacı olan ailelere devlet gerekirse uzun vadeli kredi verebilmelidir.

v-Kendi İşini Kuranlara Proje Ve Kredi Yardımı Yapılması: Tablo 11'de kadınlara hangi

alanlarda pozitif ayrımcılık uygulanmalıdır. Buna göre, katılımcıların % 5'ine göre "vergi indirimini" kullanılmalı, % 6'sına göre, "ucuz kredi" kullanılmalı, % 17'sine göre, "uzun vadeli kredi" verilmeli, % 20'sine göre "karşılıksız parasal yardım" sağlanmalı ve % 53'ü göre "kendi işini kuranlara proje ve kredi yardımının" yapılması gereklidir. Yukarıda ifade ettiğimiz alanlarda kadınlar için, "pozitif ayrımcılık" yapılması sonuçta kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasında önemli katkılar sağlayabilecektir.

Tablo 3: Kadınlara Hangi Alanlarda Pozitif Ayrımcılık Uygulanmalıdır?

Kadınlara Hangi Alanlarda Alanda Pozitif Ayrımcılık Uygulanmalıdır?						
	Vergi İndirimi	Ucuz Kredi	Karşılıksız Parasal Yardım	Uzun Vadeli Kredi	Kendi İşini Kuranlara Proje ve Kredi Yardımı	Toplam
Hemşire-Ebe	0	0	56	28	0	84
	,0%	,0%	66,7%	33,3%	,0%	100,0%
Öğretmen	10	7	12	20	50	99
	10,1%	7,1%	12,1%	20,2%	50,5%	100,0%
Defterdarlık Çalışanları	0	2	4	2	30	38
	,0%	5,3%	10,5%	5,3%	78,9%	100,0%
İmam-Müezzin	6	6	14	12	63	101
	5,9%	5,9%	13,9%	11,9%	62,4%	100,0%
Arş.Gör-Öğr.Gör	0	0	16	32	50	98
	,0%	,0%	16,3%	32,7%	51,0%	100,0%
Öğretim Üyesi	0	18	0	0	45	63
	,0%	28,6%	,0%	,0%	71,4%	100,0%
Öğrenci	12	2	20	6	74	114
	10,5%	1,8%	17,5%	5,3%	64,9%	100,0%
Toplam	28	35	122	100	312	597
	4,7%	5,9%	20,4%	16,8%	52,3%	100,0%
$\chi^2 = 319,332^a$			Df=24		P=,000	

5.KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİNİN SAĞLANMASINDA BÜTÇENİN ROLÜ

Türkiye'de kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak, önce hangi tür kamu harcaması kullanılması gerektiği, ikinci olarak hangi gelirlerin kullanılmasının etkin olacağı ve bütçenin hangi tarafının kullanılmasının daha isabetli olacağı irdelenmiştir.

5.1. Hangi Tür Kamu Harcaması Kullanılmalı?

Kamu harcamalarının tasnifinde ihtiyaçlar önem taşır. 5018 sayılı kanuna göre halen kurumsal, fonksiyonel, finansman tipi ve ekonomik sınıflandırma vardır (Ay, 2014: 131-132). Bu çalışmada beş seçenekten üçü ekonomik sınıflamaya göre yapılmıştır. Kamu

harcamaları, devletin kamu ihtiyaçlarını yerine getirmede kullandığı en önemli araçtır (Devrim: 2002: 98-99). Kamu harcamaları ihtiyaçlara göre değişik şekillerde tasnif edilebilir. Harcamalarda ekonomik olarak tam ve fonksiyonel tasnifin bir kısmı dikkate alınacaktır.

i-Cari Harcamalar: Temel olarak devletin kamu çalışanlarına yaptığı ödemeleri kapsar. İlgili harcamalar devletin temel ihtiyaçlarını yerine getirmede kullandığı başta personel harcamaları olmak üzere kısa sürede tüketilen kırtasiye, akaryakıt, temizlik malzemeleri alımı, elektrik tüketimi vb için yapılan mal ve hizmet alım harcamalarıdır (Pehlivan, 2014: 139). Cari harcamalar ekonomide doğrudan efektif talep düzeyini ve tüketimi etkiler. Bu

harcamalar devletin kamu hizmeti sunmak için gerçekleştirilen, harcamanın yapıldığı dönemde milli hasılaya katkı yapan ve ilgili dönemde tüketilen harcamaları ifade eder (Muter vd., 2008: 62).

ii-Yatırım Harcamaları: Yol, köprü, baraj, bina, tesis vb her türlü alt yapı ve üretim tesisleri için yapılan harcamalar ile makine, teçhizat ve benzeri dayanaklı tüketim mal alımları için yapılan ödemelerdir (Pehlivan, 2014: 139). Yatırım harcamaları, sermaye teşekkülü ile ilgili harcamaları ifade eder. Ekonomide genel üretim kapasitesini artırmaya yardımcı olur. Üretimde verimliliğin artırılması, emeğin, teknik bilgi ve beceri düzeyinin yükseltilebilmesi bu harcamalar ile mümkün olur (Muter vd., 2008: 63).

iii-Transfer Harcamaları: Milli gelirden bir değişiklik oluşturmayan ve satın alma gücünün kişileri veya sosyal gruplar arasında el değiştirmesine neden olan harcamalara denir (Nadaroğlu, 1998: 158). Bu harcamalar devletin üretim faktörü satın almaksızın yapmış olduğu harcamaları ifade eder. Devlet bu harcamalarla doğrudan talep oluşturmadığı için üretimi ve fiyat seviyesini etkilemesi cari harcamalar kadar söz konusu değildir (Ay, 2014: 125).

iv-Eğitim Harcamaları: Eğitim bir insanın kendini tanıması ve diğer insanlar ile arasındaki ilişkileri uygar şekilde yürütebilmesi çalışmalarıdır. Eğitim hem kişilere, hem de topluma katkı yapar. Bu

nedenle, iyi bir eğitim sisteminin kurulması gerekir. (Ortaç, 2003: 239). Eğitim ayrıca, kişinin ve toplumun gelişmesini sağlar, ilgili ülkede ekonomik kalkınmayı destekler, toplumun ortak kültürel değerlerini korur, geliştirir ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlar (Karaarslan, 2005: 36). Bu nedenle ilgili harcamaların devlet tarafından desteklenmesi ve koordine etmesinde fayda vardır.

v-Sosyal harcamalar, emeklilik ödemeleri, çalışan nüfusa yapılan gelir destekleri, sağlık harcamaları ve sağlık dışındaki diğer tüm sosyal hizmetlerin toplanmasıyla elde edilir (Arısoy vd., 2010: 398-421). Daha sağlıklı ve nitelikli emek faktörü için yapılan eğitim ve sağlık harcamaları çok önemli bir reel harcama olup uzun dönemde üretimde verimliliği artırma konusuna ciddi katkılar sağlayabilir. Engelli, muhtaç, fakir, dul, yetim, yaşlılar gibi düşük gelirli kesimler için yapılacak sosyal transfer harcamaları talep artışlarına neden olduğu için üretim ve istihdam hacminde dolaylı olumlu etkilere neden olabilir (Ay, 2014: 127). Yine bu tür harcamalar, toplumun genel kültür seviyesini yükseltmek, satın alma gücü zayıf olanlara yapılan yardımlar, kamu sağlığını daha iyi hale getirmek için yapılan giderleri ifade eder. Sakat, yaşlı, yetim ve kimsesizlere yapılan nakdi yardımlar bunlardan yararlananların gelirinde artışa neden olduklarından üretim üzerinde dolaylı olumlu etkide bulunurlar. Sonuçta bu tür harcamalar emeğin verimliliğini de artırıcı etkide bulunur (Nadaroğlu, 1998: 157).

Tablo 4: Hangi Tür Kamu Harcaması Kullanılmalıdır?

	Kadın-Erkek Eşitliğini Sağlamak İçin Hangi Harcamalar Kullanılmalıdır?					Toplam
	Cari harcamaları	Yatırım harcamaları	Transfer harcamaları	Eğitim harcamaları	Sosyal harcamalar	
Hemşire-Ebe	0	0	56	28	0	84
	,0%	,0%	66,7%	33,3%	,0%	100,0%
Öğretmen	2	14	10	29	44	99
	2,0%	14,1%	10,1%	29,3%	44,4%	100,0%
Defterdarlık Çalışanları	4	6	4	2	22	38
	10,5%	15,8%	10,5%	5,3%	57,9%	100,0%
İmam-Müezzin	2	12	4	25	58	101
	2,0%	11,9%	4,0%	24,8%	57,4%	100,0%
Arş.Gör-Öğr.Gör	16	32	8	17	25	98
	16,3%	32,7%	8,2%	17,3%	25,5%	100,0%
Öğretim Üyesi	0	0	0	27	36	63
	,0%	,0%	,0%	42,9%	57,1%	100,0%

Tablo 5: Hangi Tür Kamu Harcaması Kullanılmalıdır?(Devamı)

	Kadın-Erkek Eşitliğini Sağlamak İçin Hangi Harcamalar Kullanılmalıdır?					Toplam
	Cari harcamaları	Yatırım harcamaları	Transfer harcamaları	Eğitim harcamaları	Sosyal harcamalar	
Öğrenci	6	6	18	26	58	114
	5,3%	5,3%	15,8%	22,8%	50,9%	100,0 %
Toplam	30	70	100	154	243	597
	5,0%	11,7%	16,8%	25,8%	40,7%	100,0 %
$\chi^2 = 326,064^a$			Df=24		P=,000	

Türkiye’de, kadın-erkekler arasındaki eşitsizliklerin önlenmesinde hangi tür harcama kullanılması uygun olur’a ilişkin düşünceler Tablo 12’de irdelenmiştir. Buna göre, katılımcıların % 5’ine göre “cari harcamalar”, % 12’sine göre “yatırım harcamaları” ve % 17’sine göre ise “transfer harcamaları”, % 26’sına göre “eğitim harcamaları” ve % 41’ine göre ise “sosyal harcamalar”ın kullanılması gerekir.

5.2. Hangi Tür Kamu Gelirleri Kullanılmalı?

Devletin yüklenmiş olduğu görevleri tam yerine gerçekleştirebilmesi için gelire ihtiyacı vardır. Bunların bir kısmı vergiler gibi vatandaşlardan karşılıksız alınan paralarla sağlanırken bir kısmı da harçlar ve resimler gibi kaynaklardan alınmaktadır (Akdoğan, 1993: 87-95). Vergilerin gelir, harcama ve servet vergileri olarak ayrımı son yıllarda en çok yapılan ayırmadır. Vergiler temel olarak gelirden ödenir. Gelirin doğduğu anda alınan vergiler gelir vergisi, çeşitli servet unsurlarına sahip olmaktan dolayı ödenen vergiye servet vergisi ve çeşitli kaynaklardan elde edilen gelirin harcanması veya servet unsurlarının satışı nedeniyle ödenen vergiye harcama vergile denir (Pehlivan, 2013:121).

i. Gelir Vergileri: Gelir üzerinden alınan vergiler gerçek kişilerin elde ettikleri gelirleri vergilendiren gelir vergisi ve özellikle şirketlerin, kurumların kazançlarını vergilendiren kurumlar vergisi olmak üzere iki türden oluşmaktadır. Ayrıca kaynak kuramı ve safi artış kuramı olmak üzere iki farklı gelir tanımı bulunmaktadır (Bilici ve Bilici, 2011;177). Halen Türkiye’de gelir ve kazanç üzerinden gelir ve kurumlar vergisi alınmaktadır (2015 Yılı Bütçe Gerekçesi, 2014: 21).

ii. Harcama Vergileri: Temel olarak mal ve hizmet alımlarına ilişkin işlemlerin yanında bir kısım hukuki işlemler de harcama vergileri kapsamındadır. Bu nedenle mal ve hizmet

alımlarına ilişkin işlemlerle birlikte, hukuki işlemleri de kapsayan harcama vergileri ayrıca muamele vergileri olarak da bilinmektedir (Pehlivan, 2013: 128). Uygulamaya bakıldığında, yurtiçinde alınan Katma Değer Vergisi, Özel Tüketim Vergisi, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, Şans Oyunları Vergisi ve Özel İletişim Vergisi olarak ifade edilebilir (2015 Yılı Bütçe Gerekçesi, 2014: 21).

iii. Servet Vergileri: Servet, bir ülkedeki yatırımların ve birikmiş tasarrufların değeridir (Edizdoğan ve Çelikkaya, 2010: 274). Servet vergileri İsmail Türk’e göre servet üzerinden hesaplanıp servetin geliri üzerinden alınan vergiler ile hakiki servet vergileri olmak üzere iki şekilde sınıflandırılmaktadır. İlk ayırmada görünürde ve gerçek servet vergileri olmak üzere ikinci ayırmada ise servet artı vergisi ile servet transferinden alınan vergi şeklinde ikili ayırma tabi tutulmaktadır (Sağbaş, 2010:177-178). İkinci ayırmada, belirli bir dönemde bir gerçek veya tüzel kişinin sahip olduğu iktisadi değeri olan menkul ve gayrimenkul varlıkların tümüne servet denir. Servet üzerinden, servet transferinden ve servetin değer artışından alınan vergiye ise servet vergisi denir (Sağbaş, 2013:160). Günümüzde, motorlu taşıtlar vergisi ve emlak vergisi servet üzerinden, veraset ve intikal vergisi servetin el değiştirmesinden ve gayrimenkul kıymet artışı vergisi uygulanmaktadır (2015 Yılı Bütçe Gerekçesi, 2014: 21).

Tablo 13’da, kadın ve erkekler arasında eşitsizliğin önlenmesinde, hangi tür kamu geliri kullanılması gerektiği sorgulanmıştır. Buna göre, katılımcıların, % 4’üne göre “servet vergileri”, % 8’ine göre ÖTV-KDV gibi “harcama vergileri” kullanılmalı, % 15’ine göre “gelir vergisi” kullanılmalıdır. Katılımcıların % 43’üne göre, ilgili vergilerin hepsi aynı anda kullanılmalıdır. Ancak katılımcıların % 30’una göre kamu gelirlerinin yalnız kullanılmasının ilgili eşitsizliği önlemede yeterli olmayacağı belirtilmiştir.

Tablo 6: Eşitlik Hangi Tür Vergi Gelirleriyle Sağlanabilir?

Kadın- Erkek Eşitliği Hangi Tür Vergilerle Sağlanabilir?					Toplam
	Gelir Vergileri	Harcama Vergileri	Servet Vergileri	Hepsi	
Hemşire-Ebe	56	28	0	0	84
	66,7%	33,3%	,0%	,0%	100,0%
Öğretmen	39	6	6	48	99
	39,4%	6,1%	6,1%	48,5%	100,0%
Defterdarlık Çalışanları	18	0	0	20	38
	47,4%	,0%	,0%	52,6%	100,0%
İmam-Müezzin	45	2	6	48	101
	44,6%	2,0%	5,9%	47,5%	100,0%
Arş.Gör - Öğr.Gör	48	0	0	50	98
	49,0%	,0%	,0%	51,0%	100,0%
Öğretim Üyesi	27	9	0	27	63
	42,9%	14,3%	,0%	42,9%	100,0%
Öğrenci	36	0	14	64	114
	31,6%	,0%	12,3%	56,1%	100,0%
Toplam	269	45	26	257	597
	45,1%	7,5%	4,4%	43,0%	100,0%
$\chi^2 = 189,807^a$			Df=18		P=,000

5.3.Bütçenin Hangi Tarafı Kullanılmalı?

Bütçe kamu harcamalarının yapılmasına yetki veren ve kamu gelirlerinin toplanmasına izin veren bir kanundur (Pehlivan, 2014: 20). Devlet bütçe ile vatandaşlarına seçim dönemlerinde taahhüt ettiği, sosyal, siyasi, ekonomik, mali vb amaçlarına ulaşmaya çalışır. Devlet Bütçesi'nin kadın-erkek eşitliğini sağlayıp sağlayamayacağına ilişkin kanaatler Tablo 14'de irdelenmiştir.

Buna göre, katılımcıların % 77'ine göre kadın ve erkekler arasındaki eşitsizlikler kamu harcamaları ile birlikte kamu gelirleri birlikte kullanılarak düzeltilebilir. Katılımcıların % 15'ine göre ise "kamu harcamaları" kullanılarak ve % 8'ine göre kamu gelirleri kullanılmak suretiyle düzeltilebilir düşüncesi vardır.

Tablo 7: Eşitsizliğin Önlenmesinde Bütçenin Hangi Tarafı Kullanılmalıdır?

Kadın-Erkek Eşitsizliğini Önlemek İçin Devlet Bütçesinin Hangi Tarafını Kullanılmalıdır?				
1=Kamu Harcamaları, 2=Kamu Gelirleri, 3=1 ve 2 Birlikte				Toplam
	1-	2-	3-	
Hemşire-Ebe	0	0	84	84
	,0%	,0%	100,0%	100,0%
Öğretmen	14	5	80	99
	14,1%	5,1%	80,8%	100,0%
Defterdarlık Çalışanları	8	0	30	38
	21,1%	,0%	78,9%	100,0%
İmam-Müezzin	14	12	75	101
	13,9%	11,9%	74,3%	100,0%
Arş.Gör-Öğr.Gör	24	8	66	98
	24,5%	8,2%	67,3%	100,0%

Tablo 8: Eşitsizliğin Önlenmesinde Bütçenin Hangi Tarafını Kullanılmalıdır? (Devamı)

Kadın-Erkek Eşitsizliğini Önlemek İçin Devlet Bütçesinin Hangi Tarafını Kullanılmalıdır?				
1=Kamu Harcamaları, 2=Kamu Gelirleri, 3=1 ve 2 Birlikte				Toplam
	1-	2-	3-	
Hemşire-Ebe	0	0	84	84
	,0%	,0%	100,0%	100,0%
Öğretmen	14	5	80	99
	14,1%	5,1%	80,8%	100,0%
Defterdarlık Çalışanları	8	0	30	38
	21,1%	,0%	78,9%	100,0%
İmam-Müezzin	14	12	75	101
	13,9%	11,9%	74,3%	100,0%
Arş.Gör-Öğr.Gör	24	8	66	98
	24,5%	8,2%	67,3%	100,0%
Öğretim Üyesi	18	0	45	63
	28,6%	,0%	71,4%	100,0%
Öğrenci	14	22	78	114
	12,3%	19,3%	68,4%	100,0%
Toplam	92	47	458	597
	15,4%	7,9%	76,7%	100,0%
$\chi^2 = 72,210^a$	Df=12		P=,000	

SONUÇ

Bu çalışmada yedi farklı meslek mensubunun cinsiyete duyarlı bütçeleme algıları incelenmiştir. Buna göre, Türkiye’de kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olmadığı algısı vardır. Ebeveynlerin erkek çocuklarına sağladığı imkanların kız çocuklarına sağladığı imkanlardan daha fazla olduğu düşünülmektedir. Kadın ve erkek eşitsizliğinin en büyük kaynağı olarak kültür ve töre görülmektedir.

Kadın ve erkekler arasındaki en büyük eşitsizlik alanı çalışma yaşamı olduğu ifade edilmiştir. Bu durumu önleyebilecek mekanizma olarak devlet görülmektedir. Beklentilerin aksine olarak, ilgili dengesizliğin önlenmesinde hem mahalli idarelere hem de Avrupa Birliği yeterli görülmemektedir.

Devletin özellikle kadınlara yönelik burs ve iş garantili eğitim imkanlarını sağlanması, kız öğrencilerin eğitim ve öğretim sürelerini arttırabileceği düşünülmektedir. Kadın ve erkekler arasındaki eşitsizliğin çözümü kolay olmamakla birlikte:

i- Toplum oluşturulan en küçük aileden başlayarak, bütün kesimlerini kapsayacak bir

farkındalık algısının oluşturulması gereklidir.

ii- Devlet, kadın ve erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak özellikle eğitim ve sosyal alandaki harcamaları, cari, yatırım ve transfer harcamalarıyla birlikte etkin olarak kullanabilir.

iii- Zor olmakla birlikte, eşitsizliğin önlenmesinde vergiler kategorisinde gelir, harcama ve servet üzerinden alınan vergilerin birlikte kullanılması gerekmektedir.

iv- Son aylarda devletin ekonomiyi canlandırmak ve dünyada rekabet sağlayabilmek için yapmış olduğu, karşılıksız kredi önceliklerini kadınlar açısından esneterek yükseltmesi sağlanabilir.

v- “Kendi işini kuranlara proje ve kredi yardımı” verilmesi şeklinde kadınlara pozitif ayrımcılık uygulanması yarar sağlayabilecektir.

Türkiye’de kadın ve erkekler arasındaki eşitsizliğin varlığı kabul gören bir olgudur. Ancak uzun yıllara dayanan ilgili sorunun insan, aile, devlet ve dünya ölçeğinde çözülebilmesi ciddi çalışmaları gerektirmektedir. Bunun için öncelikle böyle bir sorunun varlığına kamuoyunun dikkatinin çekilmesi ve ilgili konunun gündemde tutulması gereklidir. Buna yönelik olarak, farklı

siyasi görüş, dini inanış ve ırk gibi her türlü algılamaları dikkate almayarak, toplumumuzun yarısını oluşturan anne, kardeş veya evlatlarımızın olumsuz durumlarını düzeltmek üzere çalışmalar yapmak, tüm toplumsal kesimlerle işbirliğine gitmek gereklidir. Özellikle özel sektördeki çalışma yaşamına ilişkin sorunlarını çözmek, onlara yönelik daha hassas çalışma şartları oluşturulması önem arz etmektedir. İlgili politikalara yönelik olarak, siyasi partiler arasında işbirliği ve eşgüdüm sağlanmalıdır. Cinsiyete Duyarlı Bütçelerinin başarılı olabilmesi için, özellikle eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal güvenlik alanlarında kadınların lehine önemli düzenlemeler yapılması gereklidir. Ulusal bütün sivil toplum örgütleriyle işbirliğine gidilmelidir. Uluslararası alanda ise AB, Dünya Bankası, IMF, Birleşmiş Milletler gibi önemli birimlerle irtibat kurulmalıdır. Günümüzde toplumların ulaştığı ortak akıl düzeyinde artık kadın ve erkeklerin yaşamın her aşamasında kamusal hizmetlerden erkeklerle birlikte hakça yararlanması kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/kaynak/ulusarasi-belgelerkuruluslar/uluslararası-kuruluslar/birlesmis-milletler>. (Erişim: 08.02.2016).
- Akdoğan, A. 1993. *Kamu Maliyesi*, Genişletilmiş Dördüncü Baskı, Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- Altundemir, M.E. 2008. Eğitim Harcamalarında Türkiye ve OECD Ülkeleri, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(2), 51-70.
- Arısoy, İ., Ünlükaptan, İ. ve Ergen, Z. 2010. Sosyal Harcamalar ve İktisadi Büyüme İlişkisi: Türkiye Ekonomisinde 1960 – 2005 Dönemine Yönelik Bir Dinamik Analiz, *Maliye Dergisi*, 158, Ocak-Haziran.
- Ay, H. 2014. *Kamu Maliyesi*, Gözden Geçirilmiş 2. Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bayer, A. 2013. Değişen Toplumsal Yapıda Aile, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4(8), 101-129.
- Bayraklı, H.H. 2013. *Genel Vergi Hukuku*, Afyonkarahisar: Celepler Matbaacılık.
- Bilge, S. 2010. Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Kamu Bütçeleme Anlayışı, *E-Yaklaşım*, 208, 505-517.
- Canbay, T. ve Demir, M. 2013. Türkiye' De Sosyal Güvenlik Açıkları Ve Sosyal Güvenlik Ahlakı, *Yönetim v Ekonomi*, 20(2), 303-315.
- Canbay, T. ve Külekçi, C. 2012. Kadına Haklarının Kazandırılmasıyla Birlikte Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 2(1), 32-48.
- Çağatay, N. 2003. Gender Budgets and Beyond: Feminist Fiscal Policy in The Context Of Globalisation, *Gender And Development*, 11(1), 15-24.
- Çelik, Ö. ve Ertürk Atabey, S, 2013. Toplumsal Cinsiyetin Ana Akımlaştırılması Ve Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(4), 151-165.
- Çoban, A.R. 2011. *Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Kanun Kavramı*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Kırıkkale.
- Demir, M. 2011. Devlet Bütçesinin Cinsiyet Eşitliğini Sağlamadaki Rolü Ve Türkiye, *Bütçe Dünyası Dergisi*, 1(35), 136-150.
- Devrim, F. 2002. *Kamu Maliyesine Giriş*, Gözden Geçirilmiş Ve Genişletilmiş Dördüncü Baskı, İzmir: İlkem Ofset.
- Genç, M. 2010. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Ve Kamu Hizmetlerinde Etkinlik, *Sayıştay Dergisi*, 77, 33-61.
- Genç, M. 2011. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Ulaşmada Mali Politika Aracı: Bütçeler, *Bütçe Dünyası Dergisi*, 35, 121-135.
- Gökbunar, R. 2010. Kadın Erkek Eşitsizliğinin Giderilmesinin Vergisel Boyutu, *Finans Politik& Ekonomik Yorumlar*, 47(543), 23-35.
- Günay, G. ve Bener, Ö. 2011, Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri, *TSA*, 15(3), 157-171.
- Gündüz, A. 2012. Tarihi Süreci İçerisinde Türk Toplumunda Ve Devletlerinde Kadının Yeri Ve Önemi, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(5), 129-148.
- Günlük-Şenesen, G. 2008. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Türkiye İçin Bir Değerlendirme, Bütçe Sürecinde Parlatonun Değişen Rolü, *TBMM Uluslararası Sempozyum Kitabı*, 327-344.
- Gürel, N. 2011. Kişilik Psikolojisi, Önyargının Psikolojisi Ve Kamuoyu: Gordon Allport Ve Walter Lippmann'ın Görüşleri Çerçevesinde Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 101-134.
- Gürses, İ. 2005. Önyargının Nedenleri, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 14(1), 143-160.
- Güven, M. 2012. Kültürün Bir Unsuru Olarak Din, *Batman University International Participated Science and Culture Symposium, 18-20 April 2012 Batman, Turkey*, 935-948.
- <http://www.hukuki.net/showthread.php?74764-Tuik-Evlenme-Bosanma-Oranlari>.(Erişim 08.05.2015).

- <http://www.kagider.org/?dil=0&Sid=324>. (Erişim:21.01.2016)
- <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/ekonomi/326222.AspX>. (Erişim: 21.01.2016)
- İlter, B. 2010. *Girişimcilik Sürecinde Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunların Analizi: KAGİDER Örneği*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Karaarslan, E. 2005. Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Analizi, *Maliye Dergisi*, 149, 36-73.
- Meriç, M. 2007. Feminizme Mali Bakış (Cinsiyete Duyarlı Bütçeler), *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 44(509), 58-67.
- Milli Eğitim Bakanlığı. 2011. *Miras Hukuku, Ortaöğretim Projesi*, Ankara: Harita-Tapu-Kadastro.
- Muter, N., Çelebi, K. ve Sakınç, S. 2008. *Kamu Maliyesi*, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Manisa: Emek Matbaası.
- Oğuz, E.S. 2011. Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı”, *Efd/Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2), .123-139.
- Ortaç, R. 2003. Cumhuriyetimizin 80. Yılında Eğitim Harcamaları, *Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), Bahar.
- Örücü, A.İ. ve Bakırtaş, D. 2012. 6111 Sayılı Kanunun Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Perspektifinden Değerlendirilmesi, *Maliye Dergisi*, 162, 467-477.
- Özmen, F. ve Aküzüm, C. 2010. Okulların Kültürel Yapısı İçinde Çatışmalara Bakış Açısı Ve Çatışma Çözümünde Okul Yöneticilerinin Liderlik Davranışları, *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(2), 65-75.
- Pamir, A. 2009. Orta – Asya Türk Hukukunda “Töre” Kavramı, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 58(2), 377-413.
- Pehlivan, O. 2008. *Vergi Hukuku Genel İlkeler ve Türk Vergi Sistemi*, Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Pehlivan, O. 2014. *Devlet Bütçesi*, Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Sağbaş, İ. 2013. *Vergi Teorisi*, Ankara: Kalkan Matbaacılık.
- Sarraf, F. 2003, Gender-Responsive Government Budgeting, *IMF Working Paper*, Wp/03/83, 16.
- Sharp, R. 2003. Budgeting for Equity: Gender Budget Initiatives within A Framework of Performance Oriented Budgeting, *Unifem*, 2.
- Stotsky, J.G. 2006a. Gender Budgeting, *IMF Working Paper*, Wp/06/232, .3.
- Stotsky, J.G. 2006b. Gender and Its Relevance to Macroeconomic Policy: A Survey, *IMF Working Paper*, Wp/06/233, 3.
- Taşkın, L. 2004. Uluslararası Sözleşmeler Işığında Kadının Durumu, *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8 (2), 42-50.
- Tıraş, H.H. 2013. Sağlık Ekonomisi: Teorik Bir İnceleme, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi*, 125-151.
- Tüğen, K. ve Özen, A. 2008. Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Anlayışı, *Maliye Dergisi*, 154, 1-11.
- Uçan, H. 2015. *Tereddüt Ve Tefekkür Edebiyat Dünyasında Din Ve Ahlâk Algısı*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- UN. 2016. *About UN Women*, <http://www.unwomen.org/en/about-us>. (Erişim: 22.01.2016)
- Uyar, Y. 2007. *Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı Ve Kültürel Kimlik Geliştirme*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Uzgören, N. 2012. *Temel İstatistiksel Yöntemler ve SPSS Uygulamaları*, Genişletilmiş 2.Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- World Economic Forum. 2015. *The Global Gender Gap Report*.
- Yükçü, S.ve Atağan. G. 2009. Etkinlik, Etkililik ve Verimlilik Kavramlarının Yarattığı Karışıklık, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(4), 1-13.